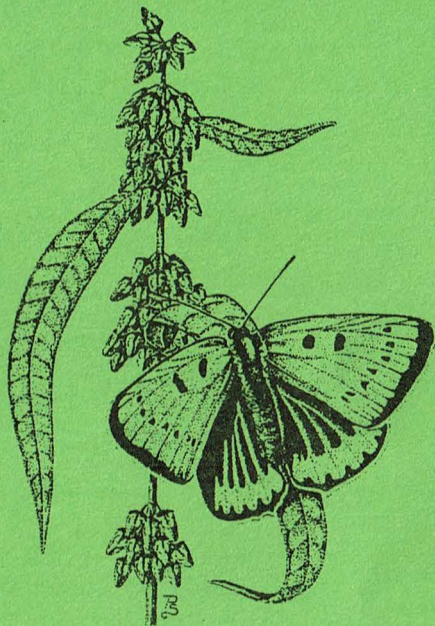

maart 1999

Flinterwille

Vlinderwerkgroep Friesland

Afdeling Noord van de
Nederlandse Entomologische Vereniging

Vlinderwerkgroep Friesland

Bestuur

Philip Zeinstra

voorzitter
Idzardaweg 36A 8471 EL Ter Idzard
tel. 0561-616330

Gerard Bergsma

secretaris
Bosweer 29 8426 GS Appelscha
tel. 0516-432414

Luit de Zee

penningmeester
Sluisdijk 3c 8501 BZ Joure
te. 0513-418013

Janny Sinnema-Bloemen

bestuurslid
Sparjeburd 29 8409 CK Hemrik
tel. 0516-471222

John Boosman

bestuurslid
Koaidyk 5 9264 TT Earnewâld
tel. 0511-539238

Contributie

f 10,00 per jaar.
Girorekening 7223259
t.n.v. L.D. de Zee, Joure

Redactieadres

Sparjeburd 29
8409 CK Hemrik
e-mail adres: s.g.sinnema@wxs.nl

Vlinderwerkgroep Friesland op Internet: <http://home.wxs.nl/~msinnema/vwg/>

VOORWOORD

Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf, lijkt het voorjaar echt begonnen: stralende zon, een temperatuur rond de vijftien graden en buiten twee Citroenvlinders. Geen weer om achter de tekstverwerker te zitten, maar om er op uit te gaan. De wilgen staan alweer in bloei en de liefhebbers van nachtvlinders weten dat die wilgen ook bij diverse nachtvlinders in trek zijn. Overigens is het best aardig om daar nu al eens op te letten: als u het voorjaar in huis wilt brengen door wat takken met wilgekatjes op tafel te zetten, is de kans groot dat u daarmee tegelijkertijd rupsen van nachtvlinders mee naar binnen brengt. Wanneer u onder de vaas met wilgetakken een lichtgekleurd kledje of een stuk papier legt, is het niet onwaarschijnlijk dat daar na enkele dagen zwarte spikkeltjes op liggen, geproduceerd door zojuist uit het ei gekomen rupsen die in de wilgekatjes leven. Na een week zijn ze wel zo ver gegroeid, dat de rupsen in de wilgekatjes te vinden zijn. Het is best aardig om eens te proberen die rupsen op te kweken en er zo achter te komen om welke soorten het gaat. Op de voorjaarsbijeenkomst op zondagmiddag 11 april zal o.a. aandacht worden geschonken aan het vlinderleven met betrekking tot wilgekatjes.

In deze Flinterwille vindt u een pagina vol met aankondigingen van excursies. Zo staat o.a. de excursie naar het Fochtelooërveen, die vorig jaar nogal te lijden had van het slechte weer, opnieuw op het programma. Laten we hopen dat het weer ons deze zomer niet opnieuw in de steek zal laten. Ik ben heel benieuwd hoe de vlinderstand zal reageren op een slechte zomer met daarop volgend een zachte en veel te natte winter. Overwinterende rupsen zullen het ongetwijfeld moeilijk hebben gehad met al dat water en je zou denken dat ook de vlinderpoppen het zwaar te verduren hebben gehad door het vele vocht.

In het midden van deze Flinterwille vindt u een bladzijde, waarop de meest recente ledenlijst is afgedrukt, voorzien van adressen en telefoonnummers. Dat kan o.a. handig zijn als u bij excursies van plan bent te gaan carpoolen. Deze ledenlijst kunt u desgewenst loshalen en apart bewaren

Ons Atlasproject is nu de laatste fase ingegaan, namelijk het schrijven van de diverse hoofdstukken. Het streven is dat dit jaar af te ronden, zodat we in het jaar 2000 de atlas zouden kunnen uitgeven. Details over de stand van zaken met betrekking tot het atlasproject vindt u elders in deze Flinterwille en ook daarover hoort u meer op onze voorjaarsvergadering, waar ik u weer allen hoop te zien!

Siep Sinnema

INHOUD

Voorwoord	pag. 1
Inhoud	2
Aankondiging voorjaarsbijeenkomst 1999	3
Kort verslag najaarsbijeenkomst 1998	4
In memoriam Wim de Jong	6
Excursie 1999	7
Bijzondere waarnemingen in 1998	8
Een bottleneck	10
De dagvlinderatlas vordert gestaag	12

AANKONDIGING VOORJAARSBIJENKOMST

Hierbij nodigen wij u uit voor de voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland op zondag 11 april 1999 in het Natuurmuseum, Schoenmakersperk 2 te Leeuwarden.

Aanvangstijd: 14.00 uur.

De indeling van de middag is als volgt:

1. Opening.
2. Mededelingen en ingekomen stukken.
3. Stand van zaken dagvlinderatlas Friesland. Vorderingen. Redactie (Philip Zeinstra).
4. Ervaringen/mededelingen/eigen inbreng door leden.
U kunt allerlei zaken meenemen, zoals vind- en kweekmateriaal, foto's, dia's, boeken etc. en daar iets over vertellen, of vragen over stellen.
5. Pauze.
6. Presentatie door Jelle de Vries, secretaris van de Vlinderwerkgroep Drenthe. Hij zal ons een en ander vertellen over de activiteiten van hun werkgroep, alsmede over de vorderingen voor hun dagvlinderatlas.
7. "Eventjes de kat uit de boom kijken", korte lezing met dia's over Wilgekatjes en het bijbehorende vlinderleven, door Siep Sinnema.
8. Rondvraag.
9. Sluiting om uiterlijk 16.30 uur.

Attentiepunten:

- Contributie kan worden voldaan bij onze penningmeester, Luut de Zee.
- Ingevulde waarnemingsformulieren kunt u inleveren bij Janny Sinnema.
- Blanco waarnemingsformulieren zijn verkrijgbaar bij de secretaris.

Met vriendelijke groet en tot ziens.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep Friesland.

Gerard Bergsma – secretaris

KORT VERSLAG NAJAARSBIJEENKOMST 1998

De najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op dinsdag 17 november 1998 in het Natuurmuseum te Leeuwarden. De bijeenkomst werd voorgezeten door Philip Zeinstra.

Aanwezig waren 28 leden. Afwezig met kennisgeving: 3 leden.

Philip Zeinstra opent de vergadering en besteedt enige aandacht aan de onlangs verschenen derde nieuwsbrief, nu "Flinterwille" geheten. Met name de geplande excursies loopt hij even door. Hij vraagt de leden om niet te schromen kopij aan te leveren voor onze nieuwsbrief. Alle initiatieven en inbreng hiervoor zijn van harte welkom en leveren een bredere variatie aan auteurs op. Het mag bijvoorbeeld ook wel eens gaan over een interessant vlindergebied, welke men in de vakantie is tegengekomen en waar alle leden van de werkgroep kennis van kunnen nemen.

Philip bespreekt daarna de oprichting van de nieuwe sectie "Ter Haar". Het doel van deze sectie is zich bezighouden met het totaal aan macronachtvlinders, alsmede ook dagvlinders. De sectie is, net zoals de sectie "Snellen" (microvlinders) onderdeel van de Nederlandse Entomologische Vereniging. De contributie voor het lidmaatschap bedraagt NLG 20,00 per jaar. Daarvoor ontvangt men het blad "Schubnieuws" en kan men deelnemen aan bijeenkomsten en excursies van de sectie. Om lid te worden van "Ter Haar" hoeft men niet per se lid te zijn van de Nederlandse Entomologische Vereniging, alhoewel dat natuurlijk wel gewenst is. Niet NEV-leden worden als "gastlid" ingeschreven, overigens onder dezelfde voorwaarden als NEV-leden.

Het is de bedoeling, dat ook de Beneluxwerkgroep Nachtvinders van de grond komt, zodat er ook internationaal meer aandacht komt voor macronachtvlinders.

Philip attendeert de leden erop, dat het nu tijd is voor het verzamelen van bladeren (voor de liefhebbers) in verband met het lopende onderzoek in Nederland naar het voorkomen van mineervlinders. De bladeren kunnen worden aangeleverd bij Joop Kuchlein te Wageningen, eventueel door tussenkomst van Philip of Janny Sinnema.

NEV-Afdeling Noord houdt op 22 november haar eerstvolgende bijeenkomst in het Natuurmuseum te Groningen. De gastspreker is de hydrobioloog Henk Vallenduuk, die een verhandeling gaat houden over "Spiegelkevers op kadavers", "kevers in mierennesten" en over "Aquatisch levende rupsen". Henk Vallenduuk is een autoriteit op het gebied van kevers.

Vervolgens komen enkele ingekomen stukken aan de orde. Als eerste wordt de uitnodiging van de nieuwe sectie "Ter Haar" besproken. De oprichtingsbijeenkomst wordt gehouden op zaterdag 28 november 1998 in Lexmond. Er wordt gevraagd, of er leden van de werkgroep heengaan, zodat kan worden afgesproken met elkaar mee te rijden.

Verder zijn een nieuwsbrief van de Vlinderwerkgroep Drenthe, alsmede het tweede exemplaar van het blad "Franje" van de sectie "Snellen" bij het

secretariaat gearriveerd. Dit materiaal ligt in de pauze ter inzage. Eveneens zijn er nieuwe ledenlijsten beschikbaar.

Belangwekkende mededeling is, dat Philip te kennen geeft binnen afzienbare tijd het voorzitterschap te willen neerleggen. Het bestuur zal zich beraden over een nieuwe voorzitter.

Punt 3: Stand van zaken met betrekking tot de dagvlinderatlas. Philip geeft aan, dat er vertraging is opgelopen in het schrijfwerk. Op 24 november wordt hierover in een redactievergadering gesproken.

Punt 4: Ervaringen/mededelingen/eigen inbreng door leden. Er wordt door Philip een brief voorgelezen van een mevrouw Haare-De Groot uit Wolvega over vlinders. Ook wordt een brief besproken met (opnieuw) waarnemingen van Apatura iris (Grote Weerschijnvlinder) in Friesland. Zou deze schitterende vlinder zich permanent hebben gevestigd in de Lindevallei?

Arnold Slagter is op Bali geweest en laat ons meegenieten van een eigen videofilm, die onder andere aandacht besteedt aan een plaatselijke vlinderfarm.

Na de pauze houdt Gerrit Padding (oprichter en voorzitter van de Vlinderwerkgroep "Kop van Overijssel") een boeiende dialezing over de Grote vuurvlinder in het moerasgebied "De Wieden". Tevens maakt hij bij zijn presentatie gebruik van gedetailleerde kaarten van het terrein.

Hij verricht al jaren intensief onderzoek naar het voorkomen van dit vliegende juweel in dit natuurreservaat, welke eigendom is van Vereniging Natuurmonumenten. Hij krijgt daarbij alle medewerking van deze Natuurbeheerder, die ook gretig gebruik maakt van de door Gerrit verstrekte adviezen om de leefomstandigheden van deze zeldzame vlindersoort te verbeteren. Al met al laat Gerrit zien en merken, dat hij zich zeer goed heeft ingeleefd in de levenswijze van de Grote vuurvlinder en dat het niet aan hem zal liggen, wanneer deze vlindersoort uiteindelijk het loodje zou leggen. Zijn onderzoekswerk is zodanig belangrijk, dat ook de Vlinderstichting bij het actieplan voor de Grote vuurvlinder van zijn kennis gebruik maakt.

Na de rondvraag wordt de bijeenkomst om 22.00 uur beëindigd.

Verslag: Gerard Bergsma.

IN MEMORIAM WIM DE JONG

Op 8 december van het vorig jaar is overleden Wim de Jong. Wim is 65 jaar geworden. Ruim een jaar voor overlijden is hem te kennen gegeven, dat de artsen weinig meer voor hem konden doen. Dat laatste jaar heeft hij op een bewonderingswaardige manier invulling gegeven.

Wim is met veel enthousiasme lid geweest van onze vlinderwerkgroep. We troffen hem meestal aan op onze ledenvergaderingen en ook op de excursies. Persoonlijk heb ik daar plezierige herinneringen aan en dat komt voor een belangrijk deel door zijn gevoel voor humor.

De interesse van Wim ging vooral uit naar de vogels. Dat is van jongsafaan zo geweest. Later ondernam hij vaak zwerftochten met de befaamde Gerrit Bosch. Daarbij werden de waarnemingen nauwkeurig vastgelegd, hetgeen heeft geleid tot het ontstaan van een omvangrijk vogelarchief.

Een flinke periode heeft hij zitting gehad in het hoofdbestuur van de B.F.V.W. Een deel van zijn werk binnen deze organisatie bestond uit het verzorgen van vogelmeldingen, die vervolgens een plaats kregen in de Vanellus. Men kon aan zijn adres niet alleen interessante waarnemingen kwijt, maar men ook rekenen op een gedegen antwoord op vragen op het gebied van de vogelkunde.

Ook van belang is geweest het werk dat Wim heeft verricht voor het tot stand komen van de bekende serie "Vogels van Friesland". Hij zat in de commissie, die zich met de organisatie hiervan bezighield, maar hij nam daarnaast een groot deel van het schrijfwerk voor zijn rekening.

Zijn veelzijdigheid blijkt uit tal van andere activiteiten. Zo was hij controleur Vogelwet en controleur Buitenlandse Uitheemse Diersoorten. Ook gaf hij heel wat cursussen, vaak in samenwerking met Sierk de Vries. Tot slot is het vermeldenswaard, dat Wim ongeveer 35 jaar in dienst is geweest van de Vrijwillige politie, alwaar hij uiteindelijk de functie van brigadier bekleedde.

We hebben een fijne vlindervriend aan Wim verloren. We wensen zijn vrouw Janny en de kinderen Anco en Maria veel sterkte.

EXCURSIES 1999

Voor iedere excursie geldt, dat u zich vooraf bij de aangegeven contactpersoon dient op te geven. Wij krijgen dan een goed beeld van de deelname. Tevens ontvangt u dan nadere informatie. Al naargelang de weersomstandigheden kan een excursie geheel of gedeeltelijk worden afgelast. In de regel kan op de excursiedag zelf tot circa 12.30 uur met de contactpersoon worden gebeld.

8 mei: Staniastate. Aanvang 14.00 uur.

Het terrein van deze state bevindt zich direct boven Oenkerk (ten noorden van Gickerk). De state is thans een jeugdherberg en is omgeven door bos. Op het terrein liggen ook waterpartijen. Vlak ten noorden van de Staniastate liggen de bosjes van Griekenland en Turkije.

Plaats van samenkomst: op parkeerterreintje achter Staniastate (weg Oenkerk richting Molenend, na ongeveer 1 km aan de linkerkant van de weg).

De excursie is alleen 's middags.

Contactpersoon: Philip Zeinstra. Tel. 0561-616330

5 juni: Excursie NEV-Afd. Noord.

Deze excursie vindt in ieder geval plaats in het Ottema Wiersma Reservaat. Indien u hieraan wilt deelnemen, kunt u nadere informatie krijgen bij Joop Prijs, tel.050-5439813.

3 juli: Fochteloöerveen. Aanvang 14.00 uur.

Over dit gebied is reeds in nieuwsbrief nr. 2 van maart 1998 een uitgebreide verhandeling gegeven. Rond deze tijd vliegt het in Nederland zeldzame Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia* – Müller) hier zeker nog rond. Het gebied is zeer nat, dus laarzen zijn beslist noodzakelijk. Tevens verdient het aanbeveling om een kampeerstoeltje mee te nemen. Dit is gemakkelijk en comfortabel tijdens het nuttigen van brood en dergelijke aan het eind van de middag.

Plaats van samenkomst: de grote werkschuur van Natuurmonumenten aan de Fochteloöerveenweg.

's Avonds gaan we lichten en smeren in dit gebied. Aggregaten worden meegenomen. Het is enorm lang geleden, dat hier naar de echte nachtvlinders is gekeken, dus zijn we erg benieuwd naar de resultaten in samenhang met dit bijzondere natuurreservaat.

Contactpersoon: Gerard Bergsma. Tel. 0516-432414

21 augustus: Aekingerzand. Aanvang 14.00 uur.

Het terrein is eigendom van Staatsbosbeheer en betreft een uitgestrekt gebied met bos en stuifzand, gelegen aan de grens met Drenthe. In 1990 is Staatsbosbeheer gestart om circa 200 hectare bos rond het Aekingerzand te kappen om zo het ecologisch belangrijke stuifzand levensvatbaar te houden. Uiteindelijk moet het een afwisselend gebied worden met bossen, stuifzanden, heidevelden en schrale

graslanden. Aekingerzand maakt deel uit van het Nationaal Park Drents-Friese Woud i.o. Het is hier allemaal natuur wat de klok slaat

Plaats van samenkomst: Bij de ingang tegenover het Canadameer aan de weg van Appelscha naar Zorgvlied (halverwege).

's Avonds gaan we lichten en smeren in dit gebied. Aggregaten worden meegenomen. Ook hier is het lange tijd geleden, dat naar nachtvinders is gekeken, dus is het extra interessant.

Het Aekingerzand is een droog gebied; laarzen meenemen hoeft niet, maar sommige mensen nemen ze toch altijd mee, omdat ze er tijdens excursies standaard op lopen. Een kampeerstoeltje meenemen is zeker aan te raden.

Contactpersoon: Gerard Bergsma. Tel. 0516-432414

Mee te nemen zaken: proviand, drinken, laarzen, kampeerstoeltje, verrekijker, antimuggenmiddel (bijv. Autan), vlinder- en rupsenboek, notitieboekje, schrijfgerei, mooi weer en een goed humeur.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep Friesland.

Gerard Bergsma – secretaris.

BIJZONDERE WAARNEMINGEN IN 1998.

Dagvlinders.

In de Lindevallei is op 27 juni en 13 juli de Grote Weerschijnvlinder (*Apatura iris*) gezien (T.Jager e.a.). In dit beekdallandschap komt ook de Kleine IJsvogel (*Ladoga camilla*) voor en die is in 1998 ook weer waargenomen en wel op 25 juni (T.Jager). Het zou prachtig zijn als deze zeldzame dagvlinders een populatie in de Lindevallei zouden opbouwen.

Van de Gehakkelde Aurelia (*Polygonia c-album*) zijn in totaal 25 waarnemingen binnengekomen. Na het topjaar 1993 met 86 exemplaren was gedurende de laatste jaren het aantal per jaar gedaald tot 10. De eerste waarneming na de overwintering kwam op 31 maart uit Leeuwarden (G.Jonker). De laatste waarneming was op 30 september uit Jubbega (H.Hoornveld).

De Oranje Luzernevlinder (*Colias crocea*) is in 1998 gezien op zeven plaatsen in Friesland: 17 aug. Harlingen (M.Hunneman); 18 aug. Lauwersmeer (A.Slagter); 8 exx. Terschelling (L.Bot, P.Zumkehr); 6 sept. Sybrandahuis en Kollumerwaard (D.Stienstra); 26 sept. Oudemirdumerklif (K.Portena, W.Siemensma); 29 sept. Giekerk (D.Goslinga). Daarentegen was deze trekvlinder in 1997 niet uit Friesland gemeld (R.de Vos & A.Rutten, 1999).

Macro-nachtvlinders.

In 1998 zijn er weer enkele waarnemingen van de pijlstaarttrekvlinders: Windepijlstaart (*Agrius convolvuli*) in Ee, Lies, Lippenhuizen, Marssum en Ried; Doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos*) in Bakkeveen, Schiermonnikoog en Terschelling; Meekrapvlinder (*Macroglossum stellatarum*) in Birdaard, Leeuwarden en Rinsumageest. Deze meldingen zijn onder andere bij het Fries Natuurmuseum binnen gekomen.

Op 26 juni in Hemrik (S.Sinnema) en op 4 juli in Gorredijk (M.Hunneman) is de Kleine Tandspinner (*Gluphisia crenata*) weer gesignaleerd. Deze notodont is in Friesland voor het eerst op 23 juli 1991 te Wolvega (Ph.Zeinstra) waargenomen. De tweede melding komt op 12 juli 1994 uit Appelscha (G.Bergsma). De rups leeft op Populier (*Populus*).

H.Meijer vond op 15 juli de rups van *Acronicta alni* op Beuk (*Fagus*). Deze uil wordt pas sinds 1992 in Friesland waargenomen. In dat jaar werden drie vlinders gezien in Hemrik (S.Sinnema). In de afgelopen jaren wordt *Acronicta alni* in kleine aantallen als vlinder waargenomen. De rups leeft op verschillende loofbomen.

rups van *Acronicta alni*

De uil *Hypena rostralis* komt niet algemeen voor in Friesland volgens Lempke (1985). Er zijn echter geen recente waarnemingen. Tijdens de excursie van onze werkgroep in het Katlijker Schar is een vlinder op het doek 's avonds afgekomen. Op 31 mei is ook een exemplaar gevangen in Gorredijk (M.Hunneman). De rups leeft op Hop (*Humulus lupulus*).

Micro-nachtvlinders.

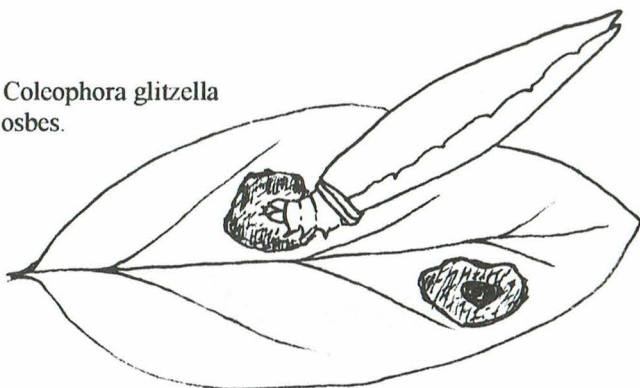
De bladroller *Acleris hyemana* is dit jaar in de Schaopedobbe (22 febr., H.Meijer) en in het Wijnjeterper Schar (7 april, J.Sinnema) opgemerkt. Tot nu toe was alleen een oude vangst van Albarda uit Kuikhorne in Friesland bekend. *Acleris hyemana* leeft op Hei (*Calluna*, *Erica*) en overwintert als vlinder (Kuchlein, 1993).

Op 30 maart zijn op de struikjes van de Rode Bosbes (*Vaccinium vitis-idaea*) in Beetsterzwaag (C.Kuchlein, J.Sinnema) de mijnen gevonden van *Phyllonorycter junoniella*. Deze mineerder was alleen bekend van Oldeberkoop

(Lempke,1985). Nieuw voor Friesland waren de vondsten van de zakjes *Coleophora glitzella* en *Coleophora vitisella* op de Bosbes. Waarschijnlijk zijn deze bijzondere micro's pas nu ontdekt, omdat er niet eerder naar is gezocht.

Het echtpaar Hoornveld zag op 16 juli wel dertig langsprietmotten van de soort *Nemophora violaria* in de Blauwe Bossen bij Haule. De rups leeft op Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*). De eerste waarneming in Friesland komt van het Wijnjeterper Schar (J.Sinnema) in 1993. In beide terreinen komt op de Klokjesgentiaan ook het bedreigde Gentiaanblauwtje (*Maculinea alcon*) voor. Vermoedelijk behoren de waarnemingen van *Adela reaumurella* in juli in de oude Jaarverslagen van de Vlinderwerkgroep ook allemaal tot *Nemophora violaria*, maar is toen niet als zodanig herkend.

zakje van *Coleophora glitzella*
op Rode Bosbes.

Literatuur.

Kuchlein, J.H. 1993: De Kleine Vlinders. Pudoc, Wageningen.

Lempke, B.J. 1985: De Vlinders van Friesland. Fryske Akademy, Leeuwarden.

Vos,R.de & A.L.M.Rutten 1999: Trekvlinders in 1997. Ent.Ber. 59 (3):33-44. Amsterdam.

J.Sinnema

EEN BOTTLENECK

Terwijl ik het verslag over de Grote vuurvliinder in het tijdschrift Vlinders lees, stel ik mezelf de vraag hoe groot de genetische variatie van deze vlindersoort zal zijn. Wat is namelijk het geval?

Als de omvang van een populatie tijdelijk sterk gereduceerd wordt zal veel van de genetische variatie verloren gaan. Zo'n tijdelijke reductie noemt men een **bottleneck**.

Bottlenecks zijn meestal het gevolg van een extreme omgevingsvariatie, zoals zeer

koude winters of infectie door nieuwe parasieten.

Veel van de genetische variaties die slechts in geringe frequentie voorkomen, zullen met vrij grote waarschijnlijkheid uit de populatie verdwijnen bij het passeren van een bottleneck en ook niet meer in de daarop volgende generaties terugkeren!

Studies in het veld laten in het algemeen een vrij duidelijk verband zien tussen genetische variatie en populatiegrootte thans of in het verleden. B.v. bij de gewone zeehond in de Noordzee (*Phoca vitulina*) is het waarschijnlijk een bottleneck in het verleden geweest, die grote invloed heeft gehad op de genetische variatie. Men heeft berekend dat de populatie ongeveer 10.000 jaar geleden de bottleneck gepasseerd is, in de periode dat het landijs van de laatste ijstijd zich terugtrok. De genetische variatie van de gewone zeehond is nu praktisch nihil! Dat betekent dat de soort buitengewoon kwetsbaar is geworden, wat we een paar jaar geleden hebben gezien, toen een groot aantal zeehonden in de Waddenzee stierf aan een virusinfectie.

Over de invloed van een tijdelijke sterke reductie van de populatiegrootte zijn experimenten gedaan, o.a. bij een vlindersoort uit de groep van tropische zandoogjes (*Bicyclus anyana*).

Deze soort heeft aan de onderzijde van de vleugels een serie oogvlekken en een witte band. Oogvlekken, band en kleur zijn enigszins variabel, waarbij erfelijke factoren mede een rol spelen. In het laboratorium werden populaties in kooien met ongeveer 300 vlinders gehouden. Er is nagegaan wat er gebeurde wanneer nieuwe populaties werden opgezet, uitgaande van 1, 3 of 10 vlinderpaartjes (bottleneck). Tussen de populaties die na een bottleneck ontstonden, bleken veel meer verschillen in uiterlijke kenmerken te bestaan dan tussen controlepopulaties waarvan de omvang constant gehouden was. Voorts bleek het uitkomstpercentage van de eieren in de bottleneckpopulaties sterk te zijn gedaald! Veel van de Nederlandse dagvlindersoorten, met name de Grote vuurvlieder (*Lycana dispar batava*) en de Zilveren maan (*Clossiana selene*) komen voor in kleine populaties waarin de aantallen volwassen dieren in sommige jaren erg laag kunnen zijn. Wisselingen in populatiegrootte met bottlenecks leiden tot vermindering van genetische variatie en dus vermindering van de overlevingskans. Natuurbeheerders zullen daarom in de eerste plaats proberen om de habitats zo groot mogelijk te houden teneinde de populatie redelijk groot en de uitsterfkans klein te houden. Daarnaast is het belangrijk om verbindingen tussen de habitats te creëren waarlangs uitwisseling kan plaatsvinden. Door de uitwisseling kan worden bewerkstelligd dat genetische variatie, die lokaal verloren is gegaan door een bottleneck, opnieuw aangevuld kan worden, mits er natuurlijk voldoende genetische variatieverschillen in de leefgebieden voorkomen.

John Boosman

DAGVLINDERATLAS VORDERT GESTAAG

Tijdens de laatste najaarsvergadering hebben we iets verteld over de voortgang van de vlinderatlas. Daaruit bleek, dat er vertraging was opgetreden. Vooral de drukke bezigheden van de schrijvers wierpen een hindernis op.

Op dit moment loopt alles naar wens. In de eerste plaats is het aantal auteurs uitgebreid. We prijzen ons gelukkig met Leo Bot, Freek Nijland en Siep Sinnema. Samen met Kars Veling (Vlinderstichting) en ondergetekende vormen zij de schrijversgroep. Gerard Bergsma zorgt onder meer voor de illustratie.

Het spreekt vanzelf, dat de stukken, die moesten worden geschreven, opnieuw zijn verdeeld. De soortbeschrijving wordt nu verzorgd door Leo Bot en Kars Veling. Het hoofdstuk, waarbij onze landschappen een grote rol spelen, wordt geschreven door Freek Nijland.

Samen met Siep Sinnema ben ik bezig met het onderdeel over de vroegere vlianderaars en de vroegere gegevens. Daartoe hebben we een aantal mensen bezocht, die zich ooit op vlindergebied verdienstelijk hebben gemaakt. Dat heeft al heel wat leuk materiaal opgeleverd.

Wat mij persoonlijk hierbij is opgevallen, is dat ook zij druk bezette mensen waren, die hun hobby in zeer beperkte tijd uitoefenden!

We hopen in de maand juli de eerste teksten gereed te hebben en die zullen dan de eerste redactionele bewerking ondergaan. Het is de bedoeling, dat de atlas volgend jaar uitkomt.

Intussen is een lijst opgesteld van instellingen, die voor de nodige financiën kunnen zorgen. Deze instellingen hebben een uitgebreide projectbeschrijving ontvangen. Hierin staat bijvoorbeeld een omschrijving van het doel, de motivering en de gevolgde methode. Ook is een overzicht van de planning en de organisatie bijgevoegd. Inmiddels zijn de eerste toezeggingen zijn binnen!

Ten overvloede wijs ik er nog even op, dat het project een gezamenlijke activiteit is van de Vlinderwerkgroep Friesland, de Vlinderstichting en de Fryske Akademy.

Philip Zeinstra

Noteer deze data in uw agenda!

11 april 1999	14.00 uur	Voorjaarsbijeenkomst te Leeuwarden
24 april 1999		Bijeenkomst N.E.V. sectie Ter Haar te Lexmond
8 mei 1999	14.00 uur	Excursie Staniastate
5 juni 1999		Excursie N.E.V.-Noord naar Ottema-Wiersma reservaat
3 juli 1999	14.00 uur	Excursie Fochtelooërveen
21 aug. 1999	14.00 uur	Excursie Ackingerzand